

die op internationaal verkeer zijn aangewezen, die voor export werken. De overname der bedrijfs-takten is niet slechts een wanstuk, ze is doorgaans onuitvoerbaar" (blz. 17), en deze onmogelijkheid wordt aanvankelijk reeds erkend. Men begint op dit punt toe te geven, of men zwijgt deze consequentie dood, wat al heel bedenkelijk is. „Wil men een systeem beoordeelen, dan bedenke men, dat de eerste hulle toch ligt op den weg naar het eindstation" (blz. 19), en daarom is het ontoelaatbaar ten opzichte van dit eindpunt een struisvogelpolitiek te volgen. Het komt er juist bij de socialisatie op aan scherp onder de oogen te zien, waartoe ze ten slotte leidt, en wie dit niet aandurft, verradt de zwakte van zijn illusie. Ons is het in bijzonder geboden de consequenties van dit stelsel nauwkeurig te toetsen en te wegen, omdat hierin juist het hoogst gevaarlijke van dit streven naar voren treedt. En waarin bestaat dit gevaarlijke? Wel, de socialisatie bedoelt, gelijk te voren is opgemerkt, gecentraliseerde voedselvoorziening, maar indien dit zoo is, voorziet ze niet slechts in, maar oordeelt ze ook over de behoefte. Dit is een noodzakelijk gevolg. Deze keur over wat behoefte of geen behoefte, over wat levensvoorwaarde of geen levensvoorwaarde is, kan niet uitblijven, en de socialisatie moet alles in het werk stellen om, en dan natuurlijk in aller belang, het economisch, praktisch en meer sociaal-ethisch aan te leggen. En bij dit punt noemt Mr Gerhrandy een bezwaar, dat in onze kringen niet zwaar genoeg kan wegen, ieder, die nog in het socialistisch ideaal een weg ziet, die ook voor ons is te bewandelen, en ieder, die bekoord wordt door leuzen, welke een betere regeling der productie beloven, nente ter harte, wat hij schrijft: „De socialisatie, d.w.z., de leiding eener genationaliseerde bedrijfstak, vraagt wat ik met het gekochte ga uitvoeren. Zij beoordeelt kritisch de bestemming en het gebruik. Dat is haar aard en wezen. Dat is niet het wezen der tegenwoordige productie. De macht van monopolisten moge soms zwaar drukken op verbruikers, voor geld kan elk en een iegelijk terecht. Nu is echter niet alleen de alcoholfabricage, de bloembollenteelt, de diamantindustrie, de kolenbesteding veelszins improductief, in het oog der socialisatie is het bouwen van Geretormeerde Kerken, van Zendingsscholen, van Katholieke Kathedraalen, het branden van waskaarsen, het exploiteeren van Calvinistisch of Roomsche dagblad, dat het streven der socialisatie ten bloede toe bestrijdt, waarschijnlijk evenmin productief. Zullen de met materialistischen geest doortrokken leiders, die straks over de steenbakkerijen, de kaarsfabricage, de papierfabrieken, den nationalen bodem, de steenkoolvoorziening beschikken, die behoeften erkennen en bestaat niet het ontzettend gevaar, dat wie voor zulke „improductieve" doeleinden het zijne begeert, ledig wordt heen gezonden? (blz. 20).

Nu zullen tegen deze consequentie de socialisten wel opkomen.

Zij zullen ons nogmaals verzekeren, dat zij leders religie eerbiedigen, en voor de geestelijke behoeften waarlijk niet blind zijn, maar wat in Rusland

en Hongarije is gebeurd, heeft ons wel andere dingen geleerd, en de socialisatie zelf gaat principieel uit van de prioriteit van het economisch welzijn boven het geestelijke. Voor de geestelijke eischen, die wij uit het Woord Gods kennen, kan zij niet buigen, en wanneer haar gedachten verwerkelijkt worden, en de staat eigenlijk de groote kapitalist wordt, zal er voor kerken en scholen, voor zending en evangelisatie, voor christelijke stichtingen en organisaties weinig geld overschieten. De Sikkal heeft het in zijn brochure „Socialisatie" wel scherp maar juist gezegd: „De geweldige staat-kapitalist, van alle machtsmiddelen voorzien, komt hier de gesmaade kapitalistische maatschappij vervangen, om alle vrijheid van leven en beweging in dienstbaarheid te doen ondergaan. Laten dan de Staatsmachthebbers in klein getal buitengewoon begaafde en geweldige arbeiders zijn. — wie zal hun reuzentyranie verdragen? Hoe zal de politieke strijd om die Arbeidsmacht gaan, en hoe zullen de arbeiders — en dat zijn dan ten slotte alle mannen en vrouwen — elkaar in dien strijd bedreigen en verscheuren! Maar al ware door betere stemming onder de menschen na deze ontegenwoordige Socialisatie de toekomstige militaristische van den Arbeid te verwerkelijken en te dragen, — en al werkte elk in zijn gelid productief, — wat moet er, bij ondergang der vrijheid, worden van het menschenleven, en daarin van het geestelijke menschenleven? Het Communisme, dat de vrijheid aan de eenheid offert, heeft toch nog andere droomen dan die van produktie: — hoe kan de vermaterialisatie van denken en levensopvatting dit toch doen vergeten! De wereldwoeling gaat om heel het menschenleven, niet om produceeren en distribueeren alleen, maar om de zinnen en de zielen, om het geestelijke. De centrale machtsverheersching van het leven zal niets ontzien; ze zal spotten met den enkelen, met het afzonderlijke, met de persoonlijkheid, met de conscientie, met het zieleleven; en daarin met de vreeze Gods, met al de ordinantiën Gods, met heel het eigen zijn van het volk des Heeren. In deze centrale machtsverheersching is voor de geestelijke onderscheiding en scheiding geen plaats. Geen plaats daarom voor Kerk en Christelijke School, geen plaats voor Christelijke Wetenschap en Staatskunde; geen plaats voor Christelijke Vereenigingen en voor Christelijk sociale actie, geen plaats voor Christelijke gemeenschap in den Arbeid, geen plaats voor het vrije Christelijke leven. „Productie en Consumptie" wordt het éene gebod voor den levensstrijd, maar dan in een gecentraliseerd menschenleven naar deze materialistisch-naturalistische opvatting, die ook het zieleleven zal produceeren en distribueeren. Het groote Babylon van het wereldeinde zal, naar de Hellige Schrift, met de zielen der menschen handelen gelijk met al de geproduceerde goederen. (Openb. 18:13).

Op dit gevaar kan niet genoeg gewezen.

De socialisatie in Marxistischen zin, loopt uit op onderdrukking van het vrije christelijke leven, en zij is daarom reeds voor ons onaanneembaar.

K. D.

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

LVII.

55. Aan Ds J. H. Gunning. In: De Weg ter Godzaligheid, jg. 1, afl. 3, blz. 33—38. Zwolle, J. P. van Dijk, 1875.

In de Volledige Lijst der Boeken en Geschriften van Dr A. Kuyper, geplaatst naar het jaar van uitgave, staat achter dit geschrift geen jaar van uitgave. Maar de bibliograaf plaatste het tusschen werkjes uit 1868 en '69, en vermoedde dus blijkbaar, dat het geschrift uit dien tijd was. 't Is echter uit 1875, en heeft betrekking op de voor het geestelijke leven van Dr Kuyper zoo invloedrijke Brightonbeweging, die zich vastknoopt aan den naam van Pearsall Smith, en die het karakter droeg van een nieuwe Opwekking.

Sedert het einde van 1873 was er n.l. in Schotland en Engeland een diepgaande en algemeene werkzaamheid tot geestelijke opwekking, vooral onder leiding van de evangelisten Moody en Sankey, uit Noord-Amerika in November van dat jaar te Edinburgh aangekomen. Jhr J. W. van Loon gaf van dien arbeid mededeelingen, en preeke het werk zeer. Evenzoo Ds Felix Aldus werd het bij de Nederlandsche vrienden ingeleid.

Met de reusachtige samenkomsten nu, die Moody en Sankey organiseerden, stond ook in betrekking Robert Pearsall Smith, een rijk fabrikant uit Philadelphia, als Kwnker opgevoerd, later lid van de Presbyteriale Kerk, maar destijds geen lid van eenige kerkgemeenschap. Te Oxford begon hij in 1874 meetings te houden, waarin met grooten nadruk werd aangedrongen op heiliging des levens. Bij de Nederlandsche geloovigen werd deze „heilighingsbeweging" aanbevolen door mannen als Jhr J. W. van Loon en Elout van Soeterwoude. En in het Zondagsblad van De Standaard schreef Dr Kuyper, 4 April 1875:

Twee zeer uiteenlopende bewegingen trekken de aandacht van Europa.

Reeds dat ze de aandacht in Europa trekken, heeft beteekenis.

Het toont, dat onze eeuw in haar tweede helft zich wrekt op het geestelijk indifferentisme van de eerste 50 jaren.

Uit alles blijkt, dat de tijd zijn materialisme verleet en den strijd terugbrengt tot de eerste beginselen.

Van hier enerzijds feller vijandschap, maar ook anderzijds bestister belijdenis en weers opleving van wat eertijds in de Gemeente verstorven scheen.

Dat zulk een tijd voor opwekking van geestelijke beweging rijp is, spreekt vanzelf.

De schare hoort van niets dan kerk en godsdienst, en weet van godsdienst en kerk niets meer.

Dit verklaart het ongelooflijk succes van de predikers Moody en Sankey in Engeland.

Het zijn mannen, die niets vreemds, niets nieuws brengen, niets dan het oude, overbekende Evangelie.

Maar ze weten een gehoor te bereiken, dat anders rondzwierf. Ze weten den indruk te geven, dat ze meenen wat ze zeggen. Met de natieveteit des geloofs weten ze zóó te spreken, dat men, na hen gehoord te hebben, niet redeneeren gaat, maar naar God opziet en met angst denkt aan eigen lot.

Ze brengen het oude, maar dat oude met een merk van oorspronkelijkheid, bondigheid en waarheid, dat het de geesten met de eeuwigheid in aanraking brengt.

Op tegenstand stuiten ze dan ook schier nergens.

De geordende predikanten zegenen hun komst en zien het hun al, hoe ze uit den sleur moeten komen.

Reeds dat ze het Evangelie van Christus tot vraag des tijds, voeg er bij tot vraag der conscientie voor duizenden bij duizenden wisten te maken, is een heerlijk resultaat.

Van geheel anderen aard is de geestelijke beweging, waartoe Pearsall Smith den stoot gaf, en die naar Frankrijk en Zwitserland onder Monod en St Hilaire oversloeg.

Werken Moody en Sankey om de massa tot bekeering te lokken, Pearsall Smith roept alleen dezulken saam die bekeerd zijn.

Het hindert hem, dat de geloovigen zoo dood, zoo geesteloos en krachteloos zijn.

WIJSBEGEERTE.

In de school der wijsbegeerte.

III.

Tegenstrijdigheden.

Zijn wij tegenover den modernen mensch billijk in het oordeelen, wanneer wij zijn denktoren op het toneel der wijsbegeerte vergelijken met een „krachteloos spel van schemerzieke zielen"?

Het hangt er maar van af wat ge een spel noemt.

Een spel kan belangwekkender zijn dan een professorale voordracht over de relativiteitstheorie, en ernstiger dan een godsdienstoefening.

Bij den vijver van Gibeon speelden de jongens van Joab met de jongens van Abner, maar het was een bloedig spel. Zij stieten elkander het zwaard in de zijde en vielen tezamen.

Het filosofisch denkspel van de wereld is in den grond ook ernst.

De filosofie is een schaakspel met het mysterie,.... maar óók met den dood.

Achter heel dit belangwekkend, en soms lachwekkend, bedrijf van den mensch om de wereld met al haar geheimen, en de wereldgeschiedenis zonder begin en einde, te besluiten in een systeem; achter dat geniaal, en toch soms kinderachtig, betoog om het onbegrijpelijke begrijpelijk te maken; achter al het zondig-verwaande pogen, om, buiten God om, althans buiten zijn bijzondere openbaring om, de poort naar het ontoegankelijke te forceeren; — werkt toch iets zeer eerbaars en eerbiedwaardigs, namelijk de waarheidsdorst, het onuitroefbare Godsverlangen, dat ook diep in het hart van den Godsontkenner woont, en maakt, dat de goddelooze geen vrede heeft.

Ja meer; — de filosofie is niet enkel een komische mislukking van het plan, om van den steenen den toren te bouwen, wiens opperste in den hemel reikt, — de wijsbegeerte is niet alleen een begéeren van wijsheid, maar ook een zeker bereiken van wijsheid. De zondaar is niet volstrekt een gek, en zijn verduisterd verstand is niet absoluut zonder licht.

Het licht schijnt in de duisternis, staat er; alleen: de duisternis heeft het niet begrepen.

De filosofie is een weerschijn van het waarachtige licht, hetwelk verlicht een iegelijk mensch, komende in de wereld, — en dit is de reden van het saamgestelde en tweeslachtige in het waarheidszoeken van den mensch, omdat hier telkens twee absoluut tegenstrijdige machten met elkaar worstelen en schijnbaar nu eens de ééne, en dan de andere, overmacht is.

Men vindt in de wereldgeschiedenis, en dus ook in de geschiedenis van het menschelek denken, een opeenvolging en afwisseling van verschijnselen van bloei en versterving, maar men kan even goed in iedere tijdsperiode deze verschijnselen naast elkander vinden: de ontwaarding en de vernieuwing, den dood en het leven.

Het is dus eisch van voorzichtigheid, een zeker tijdperk, en dus óók het onze, niet maar zoo glad-

Bij acht, dat dit anders kan en zal worden, indien de geloovigen tot het inzicht komen, dat ook de heiligmaking een integreerend deel is van den schat, dien ze in Christus bezitten.

Een Christen moet z.i. een kracht zijn in het midden der wereld, niet door wat uit hem is, maar door hetgeen hij uit Christus ontvangt.

Om dat te kunnen zijn, moet hij voortdurend „met kracht naar den inwendigen mensch" zelf versterkt worden.

En om tot die versterking te geraken, moet de valsche vrede uitgeschud, die de Christenheid doet voortleven, alsof verzoend te zijn het een en al van ons Christendom was.

Dat deze laatste beweging teederder is, dieper gaat, en even uit dien hoofde toedier gevaar loopt in eenzijdigheid en ketterij over te slaan, springt in het oog.

Toch wordt ook zij, evenals Moody's optreden, door de ellende en onuitsprekelijke traagheid van de Protestantische kerken alleszins gerechtvaardigd.

De Kerk van Christus moet tweerlei doen: 1o, de geloovigen opbouwen in geloof en godzaligheid en kennis des Heeren, en 2o, door zending de verwilderde schare tot den Christus te lokken.

Door den misstand, waarin ze geraakte en volhardt, doet ze noch het een noch het ander. Ze predikt voor een schare die maent bekeerd te zijn, steeds bekeering, en blijft bij de eerste beginselen staan, terwijl ze zoowel de opbouw der geloovigen als de missie onder de schare nalaat.

Dit is de geestelijke zonde zoo van onze Nederlandsche als van de Engelsche volkerkerk.

Toch kunnen die behoeften op den duur niet onbevredigd blijven.

Vandaar geestelijke bewegingen, als we thans aanschouwen.

Moody predikt voor de schare.

Pearsall Smith wil de geloovigen opbouwen.

Voor beiden kan alleen de Kerk, mits geestelijk en naar Jezus' geest herborren, de goede leiding bieden.

Moody kan voor zijn taak die leiding eer misseu dan Pearsall Smith.

Duurzame vrucht zullen beiden dan 't meest afwerpen, indien ze de oogen der Kerk doen opengaan en haar profeteeren van haar plicht.

Nadat Pearsall Smith in Mei '75 ook ons land

weg na spreuk met na tekenen hof en den is ook op gebied, legging in het reidjeve scheppe zien be scherm bestrij „doodheid opheid ook in veld de product loovige Met a van tw Laat en beva Er zij onze tje Het v voor te tje-gele terlicht verieger aan de over he verloren rialisme overvlo Comte aldus: heid in ming in nu kom In de als onke Zoo Ziegler 19de ee transcen den rug Zachte even sch und mo derne w ons ver den leve En, al bolte, m loochend verander In het 700 000 sejen" v Het M

bezocht hage en t door de stelijk hu tal prod van de en met Aan d deel o.a. kamp, l. Huet, K heeren en Schoc Zondag Brighton een Fran van het het Duits brood br aan den bediendes gangers. Bright Velen groeten a landsche om met men gen is over Psalm 22 blz. 65. Van d daard blad va Brighton kender d den leve laarde. Ook o Arendske te Bright hij vroeg de Engels aan den

weg met een enkel vonniswoord of keurig machtspreukje te willen kenschetsen. Het gaat niet aan met name onze eeuw alleen te meten naar de teekenen van ontbinding. De wereld is geen kerkhof en de moderne mensch geen lijk. Geschiedenis is altijd gisting, crisis, en we zien het ook op economisch en internationaal-staatkundig gebied, in de vrijmaking van den arbeid, in de vastlegging van de rechten van den arbeidenden stand, in het streven naar een organisatie van het wereldleven in een volkenbond, in de poging tot het scheppen van een internationale rechtbank, — wij zien het in de respectabele maatregelen tot bescherming en opvoeding der jeugd, in de driftige bestrijding van het alcoholisme en de forse "drooglegging" van staten, dat het toch niet alles dood en duisternis is, wat uit de moderne menscheit opgist, en wij ontvangen hieruit de aanmaning, ook in de beoordeeling van de prestaties op het veld der wijsbegeerte, en in het algemeen van de producten van het geestesleven der huidige ongelovige wereld, niet eenzijdig en zwartgallig te zijn.

Met andere woorden: Men kan onzen tijd van twee kanten bekijken.

Laat ik trachten, dit door voorbeelden sprekend en bevatelijk te maken.

Er zijn menschen, die wanhopig oordeelen, dat onze tijd dóór en dóór materialistisch is.

Het valt hun niet zwaar hun pessimisme redelijk voor te stellen, want, al is er reeds geruimen tijd geleden een kentering ingetreden in de geestverrichting der natuurwetenschap, de dragers en vertegenwoordigers dezer wetenschap, gelijk wij die aan de staatsuniversiteiten aantreffen, vertoonen over het algemeen nog niet het beeld van den verloren zoon, die de zwijntroeg van het materialisme vaarwel zegt, om naar vaderhuis van overvloed terug te keeren.

Comte teekende eens den gang der geschiedenis aldus: In de oudste tijden verkeerde de menscheit in de theologische periode; na de Hervorming in de metaphysische (bovennatuurlijke); en nu komen wij in de natuurkundige.

In deze uitspraak kan men evengoed waarheid als onzin vinden.

Zoo ook in het harde vonnis van Theobald Ziegler (Geestelijke en sociale stroomingen in de 19de eeuw): „Onze wetenschap heeft aan al het transcendente (wat boven de waarneming uitgaat) den rug toegekeerd“.

Zachter in den vorm, maar naar den inhoud even scherp, is het oordeel van Simon („Christliche und moderne Weltanschauung“): „Door de moderne wereld gaat een tendens (doelstreven), die ons ver en verder af wil drijven van Christus en den levenden God“.

En, al heeft in theorie de wetenschap het platte, hette, materialisme van Haeckel en Büchner verloochend, het volk, de massa, heeft deze frontverandering der leiders nog niet meegemaakt.

In het jaar 1900 waren, alléén in Duitschland, 700.000 exemplaren van Haeckel's „Werelddraden" verkocht.

Het Marxisme, met al zijn fundamentele fouten

en dwaansheden, is feitelijk nog de denksfeer, waarin het socialisme en communisme leeft.

Het karakter van de wijsbegeerte, door de school van '80 gepropageerd, was, ondanks het mooi mystieke kleurtje, antichristelijk en antigodsdienstig.

Al hebben deze mannen later niet weinig bakzeil gehaald, al heeft Kloos „De navolging van Christus" van Thomas à Kempis, verholandscht en verheerlijkt; al heeft Louis Couperus gevoelige dingen gezegd over „De jeugd van St. Franciscus"; al heeft Frederik van Eeden den mysticus Eckhart bij zijn bewonderaars ingeleid en is hij tenslotte zelf tot de Roomsche vroomheid bekeerd, — de volksziel, insover zij zich met literatuur bemoeit, heeft de vroegere uittalingen dezer heeren — baanbrekers niet vergeten en losgelaten, omdat ze zich beter aansluiten bij de natuurlijke gesteldheid van het menschenhart.

Kloos heeft gezegd: „God en metaphysica zijn dingen, waarover men beter doet niet te spreken“.

Van hem is ook de gretig aanvaarde spot: „De godsdienst hoort thuis in hofjes en op de stille singels, waar de kastanjes het gele blad lang vasthouden“.

Moet ik nog meer illustraties invoegen?

Welnu, — de bij uitstek populaire, zelfs door schooljongens en bakvischjes van christelijke burgerscholen vertroetelde, Adama van Scheltema zei: „De godsdienst is de goedkoopste levensleer en zaligheid van de dommen, zwakken en oneerlijken“.

„Voor mij", zoo sprak dezezelfde dichtervorst, „is er slechts één vroomheid: de schoonheid, en slechts één geest: de Heilige Geest der Kunst“.

Albert Verwey filosofeerde: „Voor mij is er slechts één godsdienst: het leven“.

Met een verbluffende eerlijkheid heeft Schoemaeckers voorgesteld in den nieuwen godsdienst de aarde te aanbidden.

Het „Onze Vader" zet hij alvast om in de taal dezer religie: „Lieve aarde, die ons aller moeder zijn, gezegend zij uw heilige schoot“.

Deze taal is evangelie voor het aardsgezinde hart van den mensch, dat iedere profetie van Godsontkenning aangrijpt om het zinlijk leven te rechtvaardigen.

In den oceaan van het leven schijnt de koude golfstroom van het zinlijke allangzomeer te overheerschen.

In de oorlogslanden is de Europeesche ontarding der beschaving, waarvan Max Nordau reeds vóór 25 jaren het wrede beeld schetste, in het stadium van verwildering overgegaan.

In het soliede, voorbeeldige, Nederland nam de anti-kerkelijke strooming, die voor een groot deel anti-godsdienstig getypeerd is, toe in breedte en vaart.

Volgens de laatste telling verklaarden 533.714 menschen buiten alle kerkelijke organisatie te staan, — dat is bijna 8 pct. der geheele bevolking.

In Amsterdam bedroeg het getal der kerklozen in 1900, 5.9 pct.; in 1910, 11.81 pct.; en in 1920, 21.73 pct. van de bevolking. In tien jaar tijds is dus het getal der afzijdigen bijna verdubbeld.

De hoogst belangrijke toespraak is nagenoeg woordelijk opgenomen in een boekje: Het derde Zuider-Zendingsfeest, Goes, A. C. de Jonge Sij., blz. 7-21.

Maar nog met het stof bedekt, dat de verkiesingen hadden opgejaagd, voelden verslaggevers van liberale bladen zich verplicht hun weersin tegen den nieuwen volksvertegenwoordiger te kennen te geven door op laakbare wijze te spotten met de heilige dingen, door hem op dat Zendingsfeest besproken.

Dit was eveneens het geval met de toespraak van Dr. Kuyper op het Twaalfde Christelijk Nationaal Zendingsfeest te Boekenrode, 7 Juli 1875; waar hij verdere mededeelingen deed over de conventie te Brighton en haar noemde een reveil van zoo hoge beteekenis, dat men na de Hervorming vruchteloos in de kerkgeschiedenis naar wederga zocht. De kracht dezer beweging lag niet in eenigen vorm of leertype, maar uitsluitend in de tastbare tegenwoordigheid en krachtvolle werking van den Heiligen Geest. Of ook ons land den zegen dezer kracht zou smaken? Spreker meende dit ongetwijfeld. Het was een beweging geheel in den stijl onzer kerk; in hart en kern gereformeerd; zich aansluitend aan onze belijdenisschriften, aan de geliefkoosde schrijvers van weleer en aan wat nu nog de stille vromen onderling kenden.

Verder sprak Dr. Kuyper ook nog op het noordelijk Zendingsfeest te Winschoten over de geestelijke krachtsbetooning, door hem en een dertigtal broeders uit ons land te Brighton bijgewoond. De Standaard, 21 Juli 1875.

Vervolgens werd den 5den en 6den Augustus te Amsterdam, ten huize van Dr. Kuyper, een kleine reünie gehouden van de Nederlanders, die de conventies te Oxford en te Brighton bezocht hadden. O.m. besloot men hier tot de uitgave van het maand-schrift: De Weg ter Godzaligheid. Voorts werd het dogmatisch standpunt, waarop men zich tegenover de Engelsche beweging te plaatsen had, breedvoerig besproken, en geadviseerd: 1o. scherp te onderscheiden tusschen het werk Gods en de yeelszins gebrekkige, menschenlijke voorstelling; 2o.

En, nu eens de statistische cijfers, die men zoo gemakkelijk betwifelen en betwisten kan, daar-gelaten, zou men, ook met den besten wil tot optimistische waardeering, durven zeggen, dat binnen de grenzen der kerk de opgaande lijn zich het duidelijkst afteekent, dat de verbeteringsverschijnselen het in beteekenis winnen van de symptomen van verdorring en verkoeling, dat de (ik zeg niet tendens, maar) de kracht tot reformatie steviger is dan de kracht tot onderdrukking van het eertijds jong en vóórluovend ontsproten leven?

Om de vergelijking door tegenstelling zoo algemeen en duidelijk mogelijk te maken: Heeft de kerk in de laatste kwarteeuw, méér invloed uitgeoefend op de wereld, dan de wereld op de kerk?

Ik vrees, dat het antwoord zal moeten zijn: ondanks den heroïeken opbouw van den vroeger vergeten en verwaarloosden arbeid, ondanks de wonderbaarlijke vertakking van christelijke organisaties, ondanks de geboorte en den groei der inwendige zending, is de kerk door de geweldig opdringende cultuur beduusd geraakt, teruggedrongen, en, zoo wel wegens gebrek aan aanpassings- als aan weerstandsvermogen, innerlijk verzwakt.

B. W.

LITERATUUR EN KUNST.

Het genieten van muziek.

II.

Het gevoel voor schoonheid, bij weinigen totaal afwezig, bij zeer velen latent, kan door ernstige inspanning en geduldig oefenen tot een ongedachte ontwikkeling komen. Dit was de hoofdinhoud van het vorige artikel, en het blijft gelden, ook na wat ik nu ga zeggen. De ontwikkeling van het muzikaal gevoel vereischt de meest intense zelfwerkzaamheid van den mensch, maar we mogen evenmin uit het oog verliezen, dat de kunst van het genieten zoo iets heel eenvoudigs is! De ingewikkelde en vergevorderde techniek schijnt het wel moeilijker te maken (bijv. op het gebied van muziek en schilderkunst), maar vaak ontmoeten we toch menschen, die genieten, ook al zijn ze niet in alle opzichten „deskundig“.

Er zijn menschen, die niet kunnen genieten, omdat zij te traag en te zwaar zijn van structuur! Plato zegt in één van zijn dialogen (den Phaedrus), dat in de menschenziel een aangroei van vleugels begint, wanneer zij in verrukking geraakt voor de schoonheid der dingen. Hier is in een beeld het wezen van het genieten begrepen: het is een aanschielen van vleugels, een streven naar omhoog!

De platvloersche mensch geniet niet, omdat hij de aarde, waaraan hij als vastgenageld staat met met beide voeten, niet wil verlaten. Hij is alleen maar ernstig, en dat in den verkeerden zin des woords (want het is niet verkeerd ernstig te zijn): zijn ernst is synoniem met zwaarmoedigheid. En de vreugde van het genieten weet hij niet te bereiken, want hij kan zich niet verheffen boven de zware aarde! Hij komt altijd te laat, wanneer er iets te genieten valt: de zwaarte van

de heiligmaking als daad Gods te blijven belijden; en 3o. tegen allen zweem van volmaakbaarheidsleer ten stelligste te staan. Zie Zondagsblad, 18 Juli en 8 Aug. 1875. Op den avond van den tweeden reüniedag, 6 Augustus, werd nog in de Schotsche Zendingskerk een openbare samenkomst gehouden, waarbij de H.H. J. Brummelkamp, Joh. van 't Lindenhout, P. Huët, A. Kuyper en anderen als sprekers optraden, om de gemeente in den genoten zegen te doen deelen.

Nog stelde Dr. Kuyper in het Zondagsblad van 5 Sept.—31 Oct. 1875, aan de hand van Bijbel en Kerkleer, een onderzoek in naar het wezen der Verzegeling, terwijl hij in het nummer van 3 October de Hollandsche vertaling van Des Christens Heilgeheim door mevrouw Pearl-Smith, aanbeval als een voortreffelijk boekje, zoo voortreffelijk, dat hij den lust niet kon weerstaan er in de eigen kolommen van zijn blad een gedeelte uit over te nemen, en wel dat gedeelte, waarin de schrijfster het heeft over sommige kenteekenen eener toegewijde ziel. Daarin lezen we dan o.m.:

Wat nu hunne levenswijze aangaat, zoo zien wij altijd dat zulke Christenen vroeger of later hunne wereldsche vermaken laten varen; zij hebben geen smaak meer in het lezen van romans; ook niet in het dragen van kleindooden, maar nemen eene eenvoudige kleeding aan, zonder noodeloos opschik; zij wenschen alle ijdele gebruiken te laten varen, alsook alle bloot zinnelijke genietingen. Ik heb opgemerkt, dat zij doorgaans het rooken van tabak er vroeger of later aan geven, ook het drinken van wijn en bier, behalve wat hun voor de gezondheid wordt voorgeschreven.

Volgens Dr. Kuyper droeg dit stuk zoozeer den stempel van een nuchteren, practischen, Schriftuurlijken zin, dat het hem vreemd voorkwam, hoe men, met zulke uitingen voor zich, de zoogenaamde Oxfordse beweging van dweperij, zoo niet van erger kon verdenken.

En na de Bijbelstudies over de Verzegeling begon hij nu in het nummer van 14 November een artikelreeks over Het Gereformeerde Vasten.